

Bảo tồn và phát huy nền tảng văn hóa dân tộc Việt Nam trong bối cảnh hiện nay

Tạ Thị Thu Huyền*

*Trường Đại học Bách Khoa

Received: 25/12/2023; Accepted: 05/01/2024; Published: 12/01/2024

Abstract: The author discusses the importance of preserving and promoting the cultural foundation of the Vietnamese people in the current context. The author starts by exploring theoretical foundations of the Vietnamese cultural platform and then highlights the current situation of preserving and promoting this cultural foundation in recent times. Subsequently, the author proposes specific solutions to enhance the preservation and promotion of the ethnic cultural foundation in the present context.

Keywords: Culture, cultural foundation, ethnic culture, current context

1. Mở đầu

Văn hóa (VH) giữ vai trò vô cùng quan trọng trong tiến trình phát triển của mỗi quốc gia, dân tộc, góp phần ổn định xã hội, định hướng những giá trị tốt đẹp và là cơ sở, nền tảng cho việc hình thành nhân cách và nuôi dưỡng những lý tưởng cao đẹp cho con người. Việt Nam là đất nước có bề dày truyền thống VH lâu đời, trải qua hàng nghìn năm lịch sử với biết bao biến đổi và thăng trầm đã tích lũy và kiến tạo nên nhiều giá trị mang bản sắc văn hoá dân tộc (VHDT).

Tuy nhiên, trong bối cảnh hiện nay, mặt trái của nền kinh tế thị trường, của các giá trị VH bên ngoài có tính chất xấu độc tác động đến các tầng lớp nhân dân; âm mưu đen tối của các thế lực thù địch, những phần tử xấu ngày càng gia tăng; với các phương thức, thủ đoạn phá hoại nền VHDT ngày càng tinh vi. Cho nên, trước thực trạng đó, việc bảo tồn và phát huy nền tảng VHDT là hết sức cần thiết, cấp bách vừa là mục tiêu, động lực nhằm đáp ứng yêu cầu của thời đại, thúc đẩy quá trình phát triển đất nước trong giai đoạn mới.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái quát về nền tảng VHDT của Việt Nam

VH theo nghĩa rộng được hiểu là toàn bộ những giá trị vật chất và những giá trị tinh thần mà loài người sáng tạo ra nhằm đáp ứng lẽ sinh tồn, đồng thời cũng là mục đích sống của con người. Trong quá trình hình thành và phát triển, với những điều kiện riêng về địa lý, tự nhiên; phương thức lao động và sinh hoạt; hoàn cảnh lịch sử, mỗi dân tộc đều có đời sống VH, tinh thần riêng biệt, tạo nên những nét đặc sắc riêng; là nền tảng tinh thần, sức mạnh nội sinh của các quốc gia, dân tộc. Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng khẳng định: “Dù theo nghĩa rộng hay nghĩa hẹp thì khi đã nói đến VH là nói đến những gì tinh hoa, tinh túy nhất, được chưng cất, kết tinh, hun đúc thành những giá trị tốt đẹp, cao thượng, đặc sắc nhất, rất nhân văn, nhân

ái, nhân nghĩa, nhân tình, tiến bộ...”.

Lịch sử ngàn năm đấu tranh dựng nước và giữ nước đã hun đúc nên dáng hình đất nước và con người Việt Nam với đời sống VH tinh thần phong phú, đa dạng, trong đó nền tảng VHDT đã phản ánh khát vọng hòa bình, độc lập, tự do, bình đẳng, tiến bộ, nhân văn được kết tinh trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, trở thành những truyền thống tốt đẹp của dân tộc, như: yêu nước, thương dân; bất khuất, kiên trung chống giặc ngoại xâm; tôn sư trọng đạo; hiếu thảo đối với ông bà, cha mẹ; cần cù, chịu thương, chịu khó; hiếu học; đoàn kết... Các anh hùng dân tộc của Việt Nam như Quốc tử Hùng Vương, Hai Bà Trưng, Lý Nam Đế, Ngô Quyền, Đinh Bộ Lĩnh, Lê Hoàn, Lý Công Uẩn, Lý Thường Kiệt, Trần Nhân Tông, Trần Hưng Đạo, Lê Lợi, Nguyễn Trãi, Nguyễn Huệ, Chủ tịch Hồ Chí Minh... đều được sinh ra trong chính cái nôi của nền tảng VH đó. Cách mạng giải phóng dân tộc, cách mạng xã hội chủ nghĩa không chỉ giải phóng nhân dân lao động thoát khỏi thân phận nô lệ, sự thống trị, áp bức về chính trị, quân sự, kinh tế, vươn lên làm chủ vận mệnh của chính mình mà còn làm chủ và xây dựng đời sống VH tinh thần văn minh, tiến bộ của mình.

Nền tảng VHDT định hướng cho mỗi cá nhân và toàn xã hội biết nhận thức đúng đắn về những hành vi và việc làm của mình, đồng thời, phát huy những giá trị truyền thống của dân tộc, bồi đắp và hun đúc nên phẩm chất, nhân cách con người mới đầy tính nhân văn cao cả. Không những thế, nền tảng VHDT còn khơi dậy khả năng sáng tạo, tính năng động của con người, xây dựng thể hệ mới có mục tiêu, khát vọng công hiến, tiên phong trong công cuộc đổi mới và phát triển đất nước. Như vậy, nền tảng VHDT biểu hiện cho sức mạnh nội tại, tâm vóc và vị thế của mỗi đất nước, đóng vai trò là động lực để phát triển toàn diện

con người vừa có đủ phẩm chất, đạo đức, lối sống VH, vừa phù hợp với những đòi hỏi của xã hội.

2.2. Thực trạng việc bảo tồn và phát huy nền tảng VHDT ở Việt Nam trong thời gian qua

Việt Nam là quốc gia đa dân tộc – với 54 dân tộc anh em, đã bồi đắp nên một nền VH có bề dày truyền thống và đậm đà bản sắc. Nền tảng VHDT đã trở thành “sức mạnh mềm” trong tiến trình phát triển đất nước và hội nhập quốc tế. Xây dựng, phát triển nền VH Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc được Chủ tịch Hồ Chí Minh, Đảng, Nhà nước ta chú trọng trong suốt quá trình lãnh đạo cách mạng Việt Nam; coi VH, tinh thần là mặt trận, là bộ phận quan trọng của cách mạng giải phóng dân tộc, cách mạng xã hội chủ nghĩa - xây dựng Việt Nam giàu, mạnh và văn minh.

Tuy nhiên, trước xu thế toàn cầu hóa hiện nay, những giá trị VH ngoại lai có tính chất xấu độc cũng có điều kiện xâm nhập vào nước ta. Các thế lực thù địch, các đối tượng cơ hội, phản động ở trong và ngoài nước tận dụng triệt để các điều kiện mới để chống phá nền tảng tư tưởng, tinh thần, VH, đạo đức của dân tộc ta. Chúng truyền bá, tiêm nhiễm các giá trị VH ngoại lai làm thay đổi thang giá trị đạo đức của xã hội, làm cho một bộ phận nhân dân, đặc biệt là giới trẻ nhận thức không đầy đủ về trách nhiệm cộng đồng, quay lưng với các giá trị VH truyền thống của dân tộc, tôn sùng và chạy theo lợi ích vật chất, đề cao chủ nghĩa cá nhân, thực dụng... Đặc biệt, tác động của mặt trái kinh tế thị trường; sự du nhập các giá trị văn xấu độc bên ngoài, trong xã hội ta đã có không ít những hiện tượng, vụ việc xảy ra trái với thuần phong, mỹ tục để lại nhiều hậu quả hết sức nặng nề về nhiều mặt, như: các vụ việc xảy ra mâu thuẫn, tranh chấp tài sản trong các gia đình; các hành vi trái chuẩn mực trong các nhà trường; tình hình vi phạm pháp luật, phạm tội của học sinh, sinh viên; tình trạng tôn sùng thần tượng thái quá, các hành vi trái chuẩn mực trên môi trường mạng xã hội...

Mặc dù chưa đề cập hết nhưng những biểu hiện trên đây cũng đã phản ánh những lỗ hổng nhất định trong việc giáo dục, phát huy nền tảng VHDT nói chung và các giá trị truyền thống tốt đẹp nói riêng trong các thiết chế xã hội cụ thể. Cho nên, cần thẳng thắn nhìn nhận và đánh giá thực trạng, từ đó đề xuất những giải pháp nhằm khắc phục những hạn chế trong việc bảo tồn và phát huy nền tảng VHDT trong bối cảnh hiện nay.

2.3. Một số giải pháp trong việc bảo tồn và phát huy nền tảng VHDT trong bối cảnh hiện nay

Một là, tăng cường truyền bá, phổ biến các giá trị truyền thống mang bản sắc dân tộc; tích cực đấu tranh phòng, chống âm mưu, thủ đoạn chống phá của

các thế lực thù địch

Nền tảng VHDT được hình thành và phát triển qua quá trình đấu tranh chống giặc ngoại xâm, trong lao động sản xuất và trong chính cuộc sống hằng ngày của nhân dân ta. Cội nguồn của VH Việt Nam là lòng yêu nước, niềm tự hào, tự tôn dân tộc, là tinh thần đoàn kết, nhân ái, nhân nghĩa, là truyền thống *Uống nước nhớ nguồn, Tôn sư trọng đạo, ...* Trên cơ sở hiểu được những giá trị truyền thống mang tính bản sắc dân tộc, chúng ta cần nâng lên thành ý thức trách nhiệm, trân trọng và phát huy những giá trị VH đó.

Cần đa dạng hình thức truyền bá VH, phổ biến rộng rãi các loại hình truyền thống qua các phương tiện, thông tin đại chúng, các ấn phẩm truyền thông trên mạng xã hội trong các ngày kỉ niệm lớn; tổ chức các cuộc thi tìm hiểu, học tập ngoại khóa về các di tích lịch sử, lễ hội truyền thống hay giao lưu, gặp gỡ các chứng nhân lịch sử, trải nghiệm các phong tục tập quán mang giá trị bản sắc dân tộc, ... Các cơ sở giáo dục cần tạo ra môi trường học tập, làm việc tích cực để phát triển về nhân cách, đạo đức, trí tuệ, năng lực, tâm hồn, trách nhiệm xã hội, nghĩa vụ công dân; từ đó tạo sự chuyển biến mạnh mẽ về nhận thức của những người trẻ, biết trân trọng cái tốt, cái đẹp, bài trừ cái xấu, cái lạc hậu, tâm lý sinh ngoại và chống lại sự tha hóa về đạo đức, lối sống trong một bộ phận con người Việt Nam hiện nay. Chú trọng đặc biệt việc phát huy vai trò của các thiết chế xã hội đối với việc giáo dục các thành viên tham gia, như: gia đình, nhà trường... trong việc lưu giữ, truyền bá, giáo dục, củng cố đến mọi tầng lớp nhân dân về vị trí, vai trò, ý nghĩa, giá trị và nội dung cụ thể các giá trị VH truyền thống tốt đẹp của dân tộc, từ đó, nâng cao nhận thức, niềm tự hào của mọi tầng lớp nhân dân về ý nghĩa, giá trị của VH nói chung và các giá trị VH truyền thống tốt đẹp của dân tộc nói riêng.

Bên cạnh đó, cần vạch trần mọi âm mưu, thủ đoạn, hoạt động chống phá của các thế lực thù địch, phần tử xấu, cảnh giác và đấu tranh với các nguy cơ làm xói mòn các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc trên lĩnh vực VH với nhiều hình thức phù hợp, hiệu quả đến mọi tầng lớp nhân dân. Phát hiện, tôn vinh, nhân rộng các tấm gương người tốt, việc tốt, việc làm hay trên lĩnh vực VH tinh thần (nhân cái đẹp, dẹp cái xấu) góp phần tuyên truyền, củng cố, phát huy các giá trị VH truyền thống tốt đẹp của dân tộc.

Hai là, tăng cường hợp tác quốc tế trong xây dựng và phát triển VH trên nguyên tắc “hòa nhập nhưng không hòa tan”

Hợp tác quốc tế trong bối cảnh hiện nay đã trở thành xu thế chung của các quốc gia và vùng lãnh thổ. Với mục tiêu phát triển nền VH Việt Nam tiên tiến

đậm đà bản sắc dân tộc đồng thời tiếp thu tinh hoa VH nhân loại, việc chủ động giao lưu, mở rộng quan hệ hợp tác với các nước khác đã từng bước đưa VH Việt Nam tiệm cận với xu thế phát triển của thời đại.

Thông qua việc giới thiệu và tiếp cận với các phong tục, tập quán của các quốc gia góp phần tăng cường sự hiểu biết lẫn nhau, tạo điều kiện cho việc khám phá thế giới, tiếp thu và làm chủ các tiến bộ khoa học – kỹ thuật, ngoài ra, đó cũng là cách để quảng bá bản sắc VHDT mình. Giao lưu VH giúp cho chúng ta được mở rộng tầm nhìn, làm dày thêm vốn tri thức, ngoài ra để bắt kịp với xu thế chung, con người cần không ngừng sáng tạo, năng động và có khả năng thích ứng nhanh với những biến động của xã hội. Điều đó, đòi hỏi chúng ta phải không ngừng học hỏi, trau dồi bản thân, sống có lý tưởng, hoài bão, biết gắn trách nhiệm cá nhân với sự phát triển chung của đất nước.

Hội nhập nhưng không hòa tan, tích cực hợp tác và giao lưu VH sẽ góp phần làm cho Việt Nam trở thành điểm đến hấp dẫn và thu hút bạn bè quốc tế. Bên cạnh đó, cần nâng cao tinh thần cảnh giác, tăng cường “sức đề kháng” với các VH phẩm ngoại lai độc hại, ngăn chặn việc lan truyền các biểu hiện tiêu cực trong đời sống, trên các trang mạng xã hội và ở các ấn phẩm truyền thông. Bởi vậy, phát triển nền tảng VHDT sẽ góp phần đẩy lùi các hiện tượng VH xấu độc.

Ba là, các cơ quan chức năng cần hoàn thiện thể chế, chính sách nhằm nâng cao hiệu quả công tác quản lý trong lĩnh vực VH

Hội nghị Trung ương 10 khóa IX, Đảng khẳng định “Đảm bảo sự gắn kết giữa nhiệm vụ phát triển kinh tế là trung tâm, xây dựng, chính đốn Đảng là then chốt với không ngừng nâng cao VH- nền tảng tinh thần của xã hội; tạo nên sự phát triển đồng bộ cả ba lĩnh vực trên chính là điều kiện quyết định để bảo đảm cho sự phát triển toàn diện bền vững của đất nước” và *Cương lĩnh bổ sung, phát triển năm 2011* chỉ rõ “VH trở thành sức mạnh nội sinh quan trọng của phát triển”.

Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XIII chỉ rõ: “Vai trò của VH trong xây dựng con người chưa được xác định đúng tầm, còn có chiều hướng coi trọng chức năng giải trí đơn thuần. Thiếu những tác phẩm VH, VH, nghệ thuật lớn phản ánh sinh động tâm vóc cuộc sống đổi mới, có tác dụng tích cực đối với con người. Môi trường VH, xã hội tiếp tục bị ô nhiễm bởi các tệ nạn xã hội, tham nhũng, tiêu cực” [2, tr. 84].

VH vốn là “nguồn lực mềm”, là đòn bẩy để thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển, đồng thời xây dựng những con người mới trở thành nguồn nhân lực chất lượng cao có vốn tri thức sâu rộng, có khả năng sáng tạo và nghiên cứu khoa học; biết tiếp thu một cách

có chọn lọc tinh hoa VH thế giới trên cơ sở bảo tồn và phát huy bản sắc VHDT. Có thể khẳng định rằng, nền tảng VHDT có vai trò then chốt trong việc giáo dục, đào tạo con người hội tụ được những phẩm chất tốt đẹp, vừa ẩn chứa những giá trị truyền thống, vừa mang cốt cách con người hiện đại phù hợp với những yêu cầu của xu thế chung toàn cầu.

Trước những kì vọng của Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XIII, cần phát huy sức mạnh của cả hệ thống chính trị, xây dựng và triển khai các kế hoạch, chương trình, đề án nhằm bảo tồn và phát huy nền tảng VHDT. Tăng cường công tác quản lý Nhà nước, thanh tra, kiểm tra, có chế tài xử lý dứt điểm, nghiêm minh, đủ sức răn đe các vi phạm pháp luật trên lĩnh vực VH; các biện pháp phòng ngừa, phát hiện, đấu tranh với các thế lực thù địch, phân tử xấu xâm hại an ninh quốc gia trên lĩnh vực VH; làm trong sạch các môi trường VH (nhất là trên môi trường mạng xã hội).

3. Kết luận

Lịch sử hàng ngàn năm đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc Việt Nam đã đúc kết nên nhiều giá trị VH truyền thống tốt đẹp như: yêu nước, đoàn kết, cần cù, nhân nghĩa, thủy chung... Trong bối cảnh hiện nay, cùng với nhiệm vụ xây dựng và phát triển đất nước nhanh chóng, mạnh mẽ và bền vững; trước các tác động của mặt trái kinh tế thị trường, sự du nhập các giá trị VH bên ngoài và sự chống phá trên lĩnh vực VH tinh thần của các thế lực thù địch, các phân tử xấu đã và đang đặt ra yêu cầu cần bảo tồn và phát huy hơn nữa nền tảng VHDT Việt Nam. Theo chủ trương tại Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XIII xác định phát triển VH, con người và nguồn nhân lực là đường hướng quan trọng để toàn Đảng, toàn dân ta vững bước đi lên trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, kiên định vì mục tiêu phát triển VH, con người Việt Nam trong thời đại mới. Vì lẽ đó, nền tảng VHDT cần phải thường xuyên được củng cố, nuôi dưỡng, phát huy trong xây dựng và phát triển con người Việt Nam, nhằm khơi gợi, bồi đắp và hun đúc những giá trị mang tính bản sắc, đồng thời định hướng các mục tiêu phù hợp với yêu cầu của thời đại, góp phần tạo cơ sở cho thế hệ những con người mới tự tin, vững vàng, chủ động và sẵn sàng thích ứng với sự thay đổi của xã hội.

Tài liệu tham khảo

1. Ban Chấp hành TW Đảng (2003), *Nghị quyết Hội nghị lần thứ Tám Ban chấp hành TW Đảng khóa IX về Chiến lược bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.23.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, tập 1*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.